

ТЕЗИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ: «ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ»

*Т.В. ВАРФОЛОМЕЄВА,
доктор юридичних наук,
член-кореспондент НАПрНУ*

ДОСТУПНІСТЬ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ СУДОВОЇ СИСТЕМИ

Реформа судової системи в Україні давно назріла і є очікуваною усіма громадянами, оскільки безлад, який останніми роками запанував у правовій системі, суттєво порушує конституційні права громадян, обмежує їх можливості на судовий захист, фактично усуває доступність правосуддя, перекреслює прозорість правосуддя, ставить під сумнів його ефективність.

Не спрацьовують проголошені Конституцією України основні засади судочинства, зокрема такі як рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом, змагальність сторін, забезпечення обвинуваченому права на захист, обов'язковість рішень суду. Як відомо, виконання рішень судів, зокрема, Європейського Суду з прав людини є однією з найгостріших проблем захисту і поновлення порушених прав громадян.

Недовіра до вітчизняної судової системи, зневіра у її чесність та ефективність спонукають громадян до звернення за захистом своїх прав до міжнародних інституцій, зокрема, до Європейського Суду з прав людини, за кількістю скарг у якому Україна у числі країн-лідерів. Аналіз звернень громадян України до ЄСПЛ дає під-

стави стверджувати, що за належного функціонування судової системи та приведення українського законодавства до міжнародних стандартів вдасться значно скоротити підстави для таких масових звернень.

Існує нагальна потреба у реформуванні досудового слідства, прокуратури, адвокатури, що має відбуватися паралельно із реформою судочинства, з дотриманням єдиної концепції, основою якої є неупереджене і законне слідство, надійний професійний захист, рівність сторони обвинувачення і сторони захисту на засадах змагальності, починаючи з порушення кримінальної справи, надання захиснику однакових із слідчим можливостей із збирання і подання доказової інформації та, як пропонують багато вчених і практиків, проведення «паралельного адвокатського розслідування».

Цілком обґрунтованою є запропонована система судів, що складається з місцевих, апеляційних, вищих (касаційних) судів, а також Верховного Суду, якому відводиться роль забезпечення єдності судової практики в Україні. Такий підхід сприятиме фаховості і поглибленню спеціалізації суддів, що позитивно впливатиме на якість правосуддя.

Запропонований законопроект є суттєвим кроком до оновлення судової влади, адже потреба у кардинальній реформі судочинства, прокуратури, адвокатури з урахуванням міжнародних стандартів і світової практики демократичних країн є очевидною. Побудова судової системи має відбуватися перш за все з огляду на повернення довіри суспільства до судів, забезпечення високої професійної кваліфікації суддів, чесності та принциповості при вирішенні справ, незалежності у прийнятті рішень, без неналежного втручання в професійну діяльність судді, забезпечувати доступність до правосуддя, швидкого вирішення справи по суті й оперативного виконання судового рішення.

Судова реформа може стати ефективною у разі забезпечення кадрового складу суддівського корпусу не тільки високопрофесійними, а й високоморальними юристами, здатними принципово і фахово виконувати свою високу місію.

Фаховість юриста розпочинається з опанування професії у вузі, що потребує серйозної реформи системи вищої юридичної освіти, скорочення вузів, випускники яких мають вкрай низький рівень правових знань та навичок, низький інтелектуальний рівень. Враховуючи значну кількість безробітних юристів у країні, доцільно припинити їх підготовку у непрофільних вузах, запровадити більш глибоку підготовку юристів, подовшивши термін навчання за програмою бакалавра до п'яти років і магістра до двох років. Запровадити обов'язкове дво- або трирічне спеціальне навчання дипломованих юристів у спеціальних Вищих школах права чи Центрах з підготовки суддів, прокурорів, адвокатів з метою опанування практичних навичок за обраним спрямуванням (суддя, прокурор, адвокат), спеціальним стажуванням, із складанням фахових іспитів у спеціально утворюваних із провідних вчених, практиків, представників громадських юридичних організацій незалежних, неупереджених Кваліфікаційних комісіях для визначення придатності юриста до здійснення

зазначеної професійної діяльності. Частинове проведення кваліфікаційних іспитів має відбуватися шляхом комп'ютерного тестування. Необхідно не тільки урахувати професійні знання, моральні якості, а й психологічні властивості претендента на заняття суддівською, прокурорською, адвокатською діяльністю шляхом застосування сучасних методик.

Заслугує на підтримку ініціатива підбору кадрів на посаду судді через відкриті і прозорі конкурси, що певною мірою виключить неприпустиме втручання в процес формування суддівського корпусу, корумпованість існуючої системи набуття статусу судді, адвоката, прокурора.

Терміново необхідно прийняти закони про прокуратуру і адвокатуру з урахуванням міжнародних стандартів, що має забезпечити рівність сторін обвинувачення і захисту, змагальність процесу, надання високопрофесійної правової допомоги, в тому числі й безоплатної для малозабезпечених громадян.

Без сучасної реформи цих інститутів не можна буде досягти ефективності судової реформи.

Суттєвим фактором ефективності правосуддя є система підвищення фаховості не тільки суддів, а й прокурорів, адвокатів, яка має відповідати принципу постійного навчання юриста протягом життя та найсучаснішим освітнім технологіям, включаючи широке застосування дистанційних методик у вдосконаленні професійних знань. Вирішення цих завдань потребує створення сучасної системи спеціалізованих вузів для підготовки та постійного підвищення кваліфікації суддів, прокурорів, адвокатів.

Непересічне значення мають деонтологічні кодекси, що існують у розвинутих демократичних країнах. Доречним було б створення єдиного Кодексу етики юриста України, що складався б із загальних етичних засад правничої діяльності та окремих його частин, які встановлювали б правила діяльності для кожної юридичної професії.